

บทสรุปสำหรับคณะกรรมการ (One Page)

ชื่อโครงการ “WOW ฟันดี ด้วยเทคโนโลยี ใน 21 วัน” หน่วยงานฝ่ายทันตสาธารณสุขชนบทภาคใต้

ที่มาของโครงการและสถานการณ์ก่อนเริ่มโครงการ ปัญหาฟันผุในเด็กปฐมวัยเป็นปัญหาสาธารณสุขสำคัญของประเทศ โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคใต้ซึ่งมีอัตราฟันผุเฉลี่ยสูงกว่า ร้อยละ 50 สาเหตุหลักเกิดจากขาดความรู้ในการดูแลสุขภาพช่องปากและการแปรงฟันไม่ถูกวิธีของผู้ปกครอง รวมทั้งการเข้าถึงบริการทางทันตกรรมมีข้อจำกัด ดังนั้นนวัตกรรม “Chatbot “21 วันฟันดี” จึงเป็นสื่อดิจิทัลทางเลือกใหม่ที่ช่วยให้ผู้ปกครองสามารถเรียนรู้และปรับพฤติกรรมดูแลสุขภาพช่องปากเด็กอย่างต่อเนื่องได้ด้วยตนเองที่บ้าน

วัตถุประสงค์และผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ส่งเสริมความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่ถูกต้องเรื่องการดูแลช่องปากเด็กแก่ผู้ปกครอง
2. ประเมินประสิทธิภาพของ Chatbot 21 วันฟันดี ต่อการลดคราบจุลินทรีย์และฟันผุ

กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ได้รับผลประโยชน์

1. ผู้ปกครองและผู้ดูแลเด็กอายุ 0-5 ปี ในจังหวัดภาคใต้
2. ทันตบุคลากรในภาคใต้

รูปแบบการดำเนินงาน

Chatbot 21 วันฟันดี เป็นโปรแกรมโต้ตอบอัตโนมัติ ที่ให้ความรู้และปรับพฤติกรรมดูแลสุขภาพช่องปากของเด็กโดยผู้ปกครอง โดยใช้ทฤษฎีแรงจูงใจเพื่อการป้องกันโรค (Protection-Motivation Theory) ประกอบด้วยความรู้เรื่องความสำคัญของฟันน้ำนม การแปรงฟันที่ถูกวิธี และการดูแลสุขภาพช่องปากของเด็ก ผ่านภาพอินโฟกราฟิก วิดีโอ เกมและเพลง - การวิจัยใน 6 จังหวัดของภาคใต้ เพื่อประเมินการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและลดคราบจุลินทรีย์ของเด็ก (ปี 2562-2563)

- ใช้ในผู้ปกครองเด็กอายุ 0-5 ปี ใน 7 จังหวัดภาคใต้ ตอนล่าง ประเมินความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม การดูแลสุขภาพช่องปากของเด็ก (ปี 2564-2565)
- มีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาเพื่อใช้ในการวิจัยในจังหวัดพัทลุงและปัตตานีเพื่อประเมินการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ลดคราบจุลินทรีย์และฟันผุของเด็ก (ปี 2566-2567)

งบประมาณ (ถ้ามี)

สปสช. 200,000 บาท สรรส. 4,017,470.10 บาท

ผลการดำเนินงาน (ย้อนหลัง 3 ปี)

1. ความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติของผู้ปกครองในการดูแลสุขภาพช่องปากเด็ก 0-5 ปี ดีขึ้น
2. ผู้ปกครองมีความถี่ในการแปรงฟันให้แก่เด็กและการใช้ยาสีฟันผสมฟลูออไรด์เพิ่มขึ้น
3. การใช้ตุ๊กตาสอนแปรงฟันร่วมกับสื่อ Chatbot 21 วันฟันดี สามารถลดระดับแผ่นคราบจุลินทรีย์
4. การใช้ Chatbot 21 วันฟันดีพลัส ทำให้การดูแลสุขภาพช่องปากและระดับแผ่นคราบจุลินทรีย์ดีขึ้นและมีแนวโน้มการเกิดฟันผุในฟันน้ำนมลดลง

ประเด็นและจุดเด่นที่เสนอเป็นแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ เป็นนวัตกรรมด้านทันตสาธารณสุขที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการให้ความรู้และการติดตามผลด้านพฤติกรรมดูแลสุขภาพช่องปากเด็กของผู้ปกครองได้ต่อเนื่อง ใช้งานง่าย และสามารถต่อยอดสู่การส่งเสริมสุขภาพกลุ่มอื่นได้ยั่งยืน

แผนดำเนินการต่อไป

การพัฒนา Chatbot เพื่อส่งเสริมสุขภาพช่องปากในกลุ่มอื่น เช่น เด็กวัยเรียน ผู้สูงอายุ และกลุ่มเปราะบาง พร้อมทั้งเชื่อมต่อกับฐานข้อมูลสุขภาพกับหน่วยงานสาธารณสุขเพื่อใช้ติดตามผลและประเมินพฤติกรรมสุขภาพช่องปากอย่างต่อเนื่อง

แบบฟอร์มการนำเสนอแนวปฏิบัติที่ดี

1. แนวปฏิบัติที่ดีเรื่อง “WOW ฟันดี ด้วยเทคโนโลยี ใน 21 วัน ”

2. โครงการ/กิจกรรมด้าน

☐ ด้านการเรียนการสอนและคุณภาพบัณฑิต	☐ ด้านการประกันคุณภาพ
☐ ด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม	☐ ด้านบริหารจัดการ และการดำเนินงาน
ที่ใช้เครื่องมือ Lean & Kaizen
☐ ด้านงานวิจัย	☐ ด้านเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน SDGs
☐ ด้านบริการวิชาการและพันธกิจเพื่อสังคม	
☒ ด้านนวัตกรรม และสิ่งประดิษฐ์	

3. หน่วยงาน ฝ่ายทันตสาธารณสุขชนบทภาคใต้

4. ประเภทของโครงการ

- 4.1 สายวิชาการ 4.2 สายอำนวยการและวิชาชีพ

5. ผู้ร่วมโครงการ:

5.1 ผศ.ดร.ทพญ.จรัญญา หุ่นศรีสกุล	5.2 ผศ.ทพญ.เสมอจิต พิธพรชัยกุล
5.3 รศ.ดร.ทพญ. สุภาวดี เนาว์รุ่งโรจน์	5.4 ผศ.ดร.วัชรวิไล ตั้งคุปตานนท์
5.5 ผศ.ดร.พิสมัย วัฒนสิทธิ์	5.6 ทพญ.กิตติวรา ภู่งงษ์
5.7 นางภัทราภรณ์ หยงสตาร์	5.8 นางสาวอุษณีย์ ศานูพงศ์
5.9 นางนงนุช สุขจันทร์	5.10 นางสาวสุกัญญา สมะดอเลื้อย
5.11 นางสาวสุพัชรา หนูแก้ว	

6. ที่มาของโครงการ : การประเมินปัญหา/ความเสี่ยง

ปัญหาฟันผุในเด็กปฐมวัยเป็นปัญหาสาธารณสุขสำคัญของประเทศ โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคใต้ซึ่งมีอัตราฟันผุเฉลี่ยสูงกว่า ร้อยละ 50 สาเหตุหลักเกิดจากขาดความรู้ในการดูแลสุขภาพช่องปากและการแปรงฟันไม่ถูกวิธีของผู้ปกครอง รวมทั้งการเข้าถึงบริการทางทันตกรรมมีข้อจำกัด ดังนั้นนวัตกรรม “Chatbot “21 วันฟันดี” จึงเป็นสื่อดิจิทัลทางเลือกใหม่ที่จะช่วยให้ผู้ปกครองสามารถเรียนรู้และปรับพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพช่องปากเด็กอย่างต่อเนื่องได้ด้วยตนเองที่บ้าน

7. เป้าหมาย/วัตถุประสงค์ของโครงการ

- 7.1 ส่งเสริมความรู้ ทักษะคิด และพฤติกรรมที่ถูกต้องเรื่องการดูแลช่องปากเด็กแก่ผู้ปกครอง
7.2 ประเมินประสิทธิภาพของ Chatbot 21 วันฟันดี ต่อการลดคราบจุลินทรีย์และฟันผุ

8. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 8.1 ผู้ปกครองมีความรู้ ทักษะคิดและการปฏิบัติของผู้ปกครองในการดูแลสุขภาพช่องปากเด็กดีขึ้น
8.2 ปริมาณแผ่นคราบจุลินทรีย์และฟันผุของเด็กลดลง

9. การออกแบบกระบวนการ

- 9.1. วิธีการ/แนวทางการปฏิบัติจริง (PDCA) ในอดีต และที่ได้ปรับปรุงใหม่ในปัจจุบัน

วงรอบที่ 1 (พ.ศ. 2562-2563)

Plan: ออกแบบเนื้อหา Chatbot 21 วันฟันดี ประกอบด้วยความรู้เรื่องความสำคัญของฟันน้ำนม การแปรงฟันที่ถูกวิธี และการดูแลสุขภาพช่องปากของเด็ก ผ่านภาพอินโฟกราฟิก วิดีโอ เกมและเพลง โดยใช้หลักทฤษฎีแรงจูงใจในการป้องกันโรค (Protection Motivation Theory)

Do: การศึกษากึ่งทดลอง (quasi-experimental research) แบบคู่ขนานสองกลุ่มเปรียบเทียบก่อนและหลังดำเนินการระหว่าง ตุลาคม 2562 - กุมภาพันธ์ 2563 ในพื้นที่ 6 แห่ง ได้แก่ จังหวัดสงขลา ปัตตานี ตรัง นครศรีธรรมราช พัทลุง และพังงา ในกลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กอายุ 6-24 เดือน แบ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับการฝึกแปรง

ฟันในเด็กจริง ร่วมกับการใช้สื่อโปสเตอร์ จำนวน 347 คน และกลุ่มที่ได้รับการฝึกแปรงฟันในตุ๊กตาพร้อมกับสื่อ Chatbot 21 วันฟันดี 398 คน ติดตามผลการเปลี่ยนแปลงความถี่ในการแปรงฟันทุกวัน การใช้อยาสีฟันผสม ฟลูออไรด์และค่าเฉลี่ยระดับแผ่นคราบจุลินทรีย์ ก่อนกิจกรรมและภายหลังวันเริ่มกิจกรรม 1 เดือน โดยใช้เครื่องมือการตรวจในช่องปากและแบบสัมภาษณ์

Check: ติดตามผลการเปลี่ยนแปลงความถี่ในการแปรงฟันทุกวัน การใช้อยาสีฟันผสม ฟลูออไรด์และค่าเฉลี่ยระดับแผ่นคราบจุลินทรีย์ ก่อนกิจกรรมและภายหลังวันเริ่มกิจกรรม 1 เดือน โดยใช้เครื่องมือการตรวจในช่องปากและแบบสัมภาษณ์

Action: จากการประเมินพบว่าการใช้สื่อ Chatbot 21 วันฟันดีร่วมกับการฝึกแปรงฟันในตุ๊กตาจริง ซึ่งเป็นแนวทางใหม่ มีประสิทธิภาพในการลดระดับแผ่นคราบจุลินทรีย์ได้เทียบเคียงกับแนวทางเดิม ควรขยายผลไปใช้จริงกับประชาชน

วงรอบที่ 2 (พ.ศ. 2563-2564)

Plan: วางแผนการดำเนินงานในการใช้ Chatbot 21 วันฟันดี ในผู้ปกครองของเด็กอายุ 0-5 ปี ใน 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง (สงขลา ปัตตานี ตรัง พัทลุง สตูล ยะลา นราธิวาส) ในโครงการที่ดำเนินงานร่วมกับสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เขต 12 สงขลา

Do: ประชุมแนะนำวิธีการใช้งาน Chatbot 21 วันฟันดี ร่วมกับการแนะนำการดูแลสุขภาพช่องปากในเด็กเล็กให้กับทันตบุคลากรในพื้นที่ และสนับสนุนให้แต่ละพื้นที่นำ Chatbot 21 วันฟันดี ไปเผยแพร่ทดลองใช้ในบริบทของหน่วยงาน

Check: ประเมินผลการใช้งาน Chatbot 21 วันฟันดี และความรู้ ทักษะ การปฏิบัติของผู้ปกครองในการดูแลสุขภาพช่องปากเด็ก และความพึงพอใจในการใช้งาน

Action: จากการประเมินพบความรู้ ทักษะและการปฏิบัติของผู้ปกครองในการดูแลสุขภาพช่องปากเด็ก 0-5 ปี ดีขึ้น อัตราการคงอยู่ในการเข้าร่วมใช้งานอยู่ในระดับที่น่าพอใจ ผู้ใช้งานมีความพึงพอใจต่อการใช้งาน และการใช้ทั้งด้านการใช้งาน และความรู้ที่ได้รับ มีข้อเสนอแนะให้มีการเพิ่มเติมความรู้ในเรื่องการรับประทานอาหารเพื่อการลดระดับแผ่นคราบจุลินทรีย์และฟันผุ

วงรอบที่ 3 (พ.ศ. 2566-2567)

Plan: ออกแบบการศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพระหว่างการฝึกแปรงฟันในเด็กจริงโดยผู้ดูแลเด็กร่วมกับการใช้ Chatbot 21 วันฟันดี (ปรับปรุง) (กลุ่มที่ 1) กับการใช้ Chatbot 21 วันฟันดีพลัส (กลุ่มที่ 2) ต่อการเกิดฟันผุ ระดับแผ่นคราบจุลินทรีย์ของเด็กอายุ 6 เดือน - 3.5 ปีและพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ปกครองต่อเด็ก

Do: ดำเนินการวิจัยในกลุ่มตัวอย่าง 315 คน จากพื้นที่ในอำเภอสงขลา จังหวัดพัทลุงและอำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี สุ่มแยกเป็นกลุ่มที่ 1 (159 คน) และกลุ่มที่ 2 (156 คน) เปรียบเทียบผลสองกลุ่มโดยใช้แบบบันทึกการตรวจฟัน แบบสอบถามพฤติกรรมดูแลสุขภาพช่องปากและการรับรู้ในการดูแลสุขภาพช่องปากตามแนว Protection-motivation theory (PMT) ที่ระยะเวลา 3 และ 6 เดือนจากระยะก่อนการศึกษา

Check: ประเมินผลการตรวจฟัน ระดับแผ่นคราบจุลินทรีย์ของเด็ก และพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ปกครองต่อเด็ก

Action: จากการประเมินผลพบว่าค่าเฉลี่ยประสบการณ์ฟันผุ ถอน อุด ทั้งรายซี่และรายด้าน ระดับแผ่นคราบจุลินทรีย์ ความรู้ในการดูแลสุขภาพช่องปาก ที่ระยะเวลา 3 เดือน และ 6 เดือน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจากค่าเริ่มต้น (การเพิ่มขึ้นของฟันผุใหม่และแผ่นคราบจุลินทรีย์ลดลง ระดับความรู้เพิ่มขึ้น)

9.2. งบประมาณที่ใช้ในการจัดโครงการ-กิจกรรม (ถ้ามี)

ปี 2564 งบประมาณจาก สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ จำนวน (สปสช.) 200,000 บาท

ปี 2564 งบประมาณจาก สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) จำนวน 4,017,470.10 บาท

10. การวัดผลและผลลัพธ์ (Measures) แสดงระดับแนวโน้มข้อมูลเชิงเปรียบเทียบ (3 ปี) และ/หรือเปรียบเทียบกับหน่วยงานภายใน/ภายนอก

10.1 ผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ดูแลเด็ก

- ความรู้ ทักษะและการปฏิบัติของผู้ปกครองในการดูแลสุขภาพช่องปากเด็ก 0-5 ปี ดีขึ้น
- ร้อยละของผู้ปกครองในเรื่องความถี่ในการแปรงฟันให้แก่เด็กและการใช้ยาสีฟันผสมฟลูออไรด์เพิ่มขึ้น
- ผู้ปกครองที่เข้าร่วมโครงการมีความถี่ในการแปรงฟันของบุตรจากเฉลี่ย 1 ครั้งต่อวัน เพิ่มขึ้นเป็น 2 ครั้งต่อวัน

10.2 ผลการลดคราบจุลินทรีย์และปัญหาฟันผุของเด็กเล็ก

- การใช้ตุ๊กตาสอนแปรงฟันร่วมกับสื่อ Chatbot 21 วันฟันดี มีประสิทธิภาพในการลดระดับแผ่นคราบจุลินทรีย์
- การใช้ Chatbot 21 วันฟันดีพลัส ทำให้พฤติกรรมดูแลสุขภาพช่องปากโดยรวมและระดับแผ่นคราบจุลินทรีย์ดีขึ้นและมีแนวโน้มการเกิดฟันผุในฟันน้ำนมลดลง

11. การเรียนรู้ (Study/Learning)

11.1 แผนพัฒนาต่อเนื่อง:

มีแผนต่อยอด เพื่อพัฒนา Chatbot สำหรับกลุ่มประชาชนอื่น เช่น เด็กวัยเรียน ผู้สูงอายุ และกลุ่มเปราะบาง โดยจะเพิ่มเนื้อหาที่สอดคล้องกับพฤติกรรมและบริบทของแต่ละช่วงวัย ผู้ใช้งานสามารถถาม-ตอบ (FAQ) ปัญหาที่พบบ่อยได้ในวัย 0-5 ปี เพิ่มช่องทางการเข้าถึงเพิ่ม Line และมีแผนพัฒนาธุรกิจ

11.2 จุดแข็ง:

การบูรณาการองค์ความรู้จากสาขาวิชา ได้แก่ ทันตแพทย์ นักวิจัยด้านพฤติกรรมสุขภาพ และนักพัฒนาเทคโนโลยี จนสามารถสร้างสื่อ Chatbot ที่ใช้งานได้จริงในชุมชน ใช้ภาษาเข้าใจง่ายและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ดี อีกทั้งยังมีการประเมินผลทางวิชาการรองรับอย่างเป็นระบบ ทำให้เกิดความเชื่อมั่นและสามารถนำไปใช้ขยายผลได้ทั่วประเทศ

11.3 ปัจจัยสู่ความสำเร็จ:

การทำงานแบบมีส่วนร่วมของทีมวิจัยและภาคีเครือข่ายในพื้นที่ ทั้งหน่วยงานสาธารณสุข โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และศูนย์เด็กเล็ก รวมถึงการใช้เทคโนโลยีที่ออกแบบโดยคนไทยซึ่งช่วยให้สามารถปรับแก้ระบบได้อย่างรวดเร็ว กลยุทธ์หลักคือการใช้ข้อมูลจริงจากการวิจัยภาคสนามมาปรับปรุงเนื้อหาอย่างต่อเนื่อง ทำให้ Chatbot มีความน่าเชื่อถือและตอบสนองต่อผู้ใช้ได้อย่างแท้จริง

11.4 อุปสรรค:

ข้อจำกัดด้านการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตในบางพื้นที่และทักษะการใช้เทคโนโลยีของผู้ดูแลเด็กที่แตกต่างกัน รวมถึงข้อจำกัดด้านภาษาและสำเนียงในชุมชนท้องถิ่น แนวทางแก้ไขคือการเพิ่มสื่อเสียงและภาพประกอบที่เข้าใจง่าย พร้อมพัฒนาโหมดออฟไลน์ในอนาคต รวมถึงจัดอบรมบุคลากรท้องถิ่นให้สามารถเป็น “ผู้ช่วยสื่อสารสุขภาพผ่าน Chatbot” เพื่อขยายผลอย่างยั่งยืน

12. ประเด็น(จุดเด่น)ที่เสนอเป็นแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ และการเผยแพร่แนวปฏิบัติสู่ภายในหรือภายนอกมหาวิทยาลัย

สามารถพัฒนา Chatbot ที่ใช้งานง่ายและสามารถต่อยอดสู่การส่งเสริมสุขภาพช่องปากในกลุ่มอื่น ๆ เช่น เด็กวัยเรียน ผู้สูงอายุ และกลุ่มเปราะบาง พร้อมทั้งเชื่อมต่อฐานข้อมูลสุขภาพกับหน่วยงานสาธารณสุขเพื่อใช้ติดตามผลและประเมินพฤติกรรมสุขภาพช่องปากอย่างต่อเนื่อง

13. เอกสารอ้างอิง

1. รายงานวิจัย “21 วันฟันดี Final” คณะทันตแพทยศาสตร์ ม.อ. (2563)
2. บทวิทยากร เรื่องการประเมินผลการใช้โปรแกรมโต้ตอบอัตโนมัติ chatbot 21 วันฟันดีต่อพฤติกรรมของผู้ปกครองในการดูแลสุขภาพช่องปากเด็ก 0-5 ปี
3. รายงาน “25 April 2024 ส่ง สรรส ใหม่ ปรับ result ฉบับสมบูรณ์” (2567)